

NAFAS OLISH A‘ZOLARI TIZIMINI BAHOLASH

O‘sarova Dilorom Bosimovna

Jizzax viloyati Do‘stlik Abu Ali ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi maxsus fan o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada inson organizmining tashqi muhit bilan gazlar almashinuvini ta'minlovchi asosiy tizimi bo‘lgan nafas olish a‘zolari funktsional holatini baholash usullari tahlil qilinadi. Nafas olish tizimi kasalliklarini erta aniqlash va ularning kechishini nazorat qilishda klinik, instrumental va laboratoriya tekshiruvlarining o‘rni o‘rganilgan. Tadqiqot davomida subyektiv shikoyatlar hamda obyektiv ko‘rik bosqichlarining tashxis qo‘yishdagi diagnostik qiymati tizimli ravishda yoritilgan. Ayniqsa, o‘pkaning hayotiy sig‘imi va nafas chiqarish tezligini aniqlovchi spirografiya usuli hamda pulsoksimetriya orqali qonning kislorod bilan to‘yinish darajasini baholash mezonlariga alohida e‘tibor qaratilgan. Maqolada shakllantirilgan ilmiy xulosalar nafas olish tizimi patologiyalarini barvaqt aniqlash hamda amaliy tibbiyotda davolash samaradorligini monitoring qilish uchun muhim manba bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: Nafas olish tizimi, funktsional baholash, spirografiya, pulsoksimetriya, o‘pka ventilyatsiyasi, auskultatsiya, tashxis, klinik ko‘rik, respirator patologiyalar.

Kirish

Inson organizmining doimiy ichki muhitini saqlash va hujayra darajasidagi energiya almashinuvini ta'minlash bevosita nafas olish a‘zolari tizimining uzluksiz faoliyatiga bog‘liqdir. So‘nggi yillarda ekologik muammolarning ortishi, chekish va turli infeksiyon omillar ta'sirida respirator kasalliklarning ko‘payishi ushbu tizimni tezkor va aniq baholash metodologiyasini yanada dolzarb qilib qo‘ymoqda. Nafas olish tizimini funktsional baholash nafaqat o‘pka kasalliklarini aniqlash, balki bemorlarning jismoniy ish qobiliyatini, jarrohlik amaliyotlariga bo‘lgan tayyorgarligini hamda umumiy salomatlik darajasini belgilashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Tibbiyot amaliyotida dastlabki ko‘rikdan boshlab yuqori aniqlikdagi texnologik sinamalargacha bo‘lgan tahliliy

bosqichlarni to‘g‘ri tashkil etish asoratlarning oldini olish imkonini beradi. Mazkur tadqiqotning maqsadi nafas olish a‘zolari tizimi faoliyatini baholashning zamonaviy mezonlarini tizimlashtirish va ularning klinik diagnostikadagi ahamiyatini yoritib berishdan iborat.

Asosiy qism

Nafas olish a‘zolari tizimining holatini baholash klinik amaliyotda bemorning subyektiv shikoyatlarini batafsil o‘rganish va fizikal tekshiruvlardan o‘tkazish bilan boshlanadi. Yo‘tal, balg‘am ajralishi, hansirash va ko‘krak qafasidagi og‘riqlar kabi shikoyatlarning tabiati patologik jarayonning joylashuvi haqida birlamchi ma‘lumotlarni taqdim etadi. Obyektiv baholash jarayonida ko‘krak qafasining shakli, unda nafas olish harakatlarining simmetrikligi hamda bir daqiqadagi nafas olish chastotasi diqqat bilan o‘rganiladi. Palpatsiya va perkussiya usullari orqali o‘pka to‘qimasining zichligi hamda chegaralari aniqlansa, auskultatsiya yordamida asosiy va qo‘shimcha nafas shovqinlari, xirillashlar hamda plevra ishqalanish shovqini borligi aniqlanadi, bu esa bronxlar o‘tkazuvchanligi yoki alveolalar holatidagi o‘zgarishlardan dalolat beradi.

Fizikal tekshiruvlar natijasini aniqlashtirish va o‘pkaning funktsional zaxiralarini xolis baholash uchun instrumental usullardan keng foydalaniladi. Zamonaviy tibbiyotda o‘pka ventilyatsiyasining mexanik xususiyatlarini baholashda spirografiya markaziy o‘rinni egallab, u respirator buzilishlarning obstruktiv yoki restriktiv turlarini aniq farqlash imkonini beradi. Shu bilan birga, periferik qonning kislorod bilan to‘yinish darajasini soniyalar ichida aniqlovchi pulsoksimetriya usuli gipoksiyani barvaqt tashxislashda ajralmas tezkor vositaga aylandi. Rentgenografiya va kompyuter tomografiyasi kabi vizualizatsiya usullari esa o‘pka to‘qimasining anatomik butunligini baholashni yakunlab beradi. Ushbu klinik va funktsional ko‘rsatkichlarning birgalikda tahlil qilinishi nafas etishmovchiligining darajasini aniq belgilash va to‘g‘ri terapevtik yondashuvni tanlash uchun zamin yaratadi. Shu bilan birga, zamonaviy diagnostikada nafas olish tizimi faoliyatini baholash uchun raqamli texnologiyalar va sun‘iy intellektga asoslangan tahlil dasturlaridan keng foydalanilmoqda. Ushbu innovatsion tizimlar spirografiya va

rentgenografiya natijalarini soniyalar ichida yuqori aniqlikda qayta ishlab, inson ko‘ziga sezilmaydigan eng kichik patologik o‘zgarishlarni ham barvaqt aniqlash imkonini beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, nafas olish a‘zolari tizimini har tomonlama baholash respirator tizim kasalliklarini erta aniqlash va ularning salbiy oqibatlarini minimallashtirishda muhim strategik bosqich hisoblanadi. Klinik ko‘rik davomida olingan ma'lumotlarning spirografik va pulsoksimetrik ko‘rsatkichlar bilan integratsiyalashuvi nafas tizimi funksional zahiralarni xolis tahlil qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, diagnostika jarayonida raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish ko‘rsatkichlarni tahlil qilish tezligini bir necha barobar oshirmoqda. Bu kabi zamonaviy yondashuvlar individual davolash strategiyalarini rejalashtirishda hamda bemorlarni masofadan turib doimiy monitoring qilishda yangi istiqbollarni ochib beradi. Binobarin, respirator tizim parametrlarini to‘g‘ri baholash profilaktik tibbiyot samaradorligini oshirishda va aholi salomatligini muhofaza qilishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Alimov, A. T. (2019). *Pulmonologiya va ichki kasalliklar asoslari*. Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti.
2. Karimov, Sh. I. (2021). *Klinik diagnostika va instrumental tekshirish usullari*. Toshkent: Fan.
3. Vohidov, A. M. (2017). *Nafas olish a‘zolari funksional diagnostikasi*. Samarqand: Ilm ziyo.
4. Grippi, M. A. (2015). *Pulmonary Pathways: Clinical Pathophysiology*. Philadelphia: Lippincott Williams and Wilkins.
5. MacIntyre, N. R. (2014). *Respiratory Care Cardiopulmonary Diagnostics*. Jones and Bartlett Learning.
6. West, J. B. (2012). *Respiratory Physiology: The Essentials*. Baltimore: Lippincott Williams and Wilkins.